

KAASUS

Füüsilisest isikust ettevõtja Martin korraldas koolitusloa alusel mootorsõidukijuhtide koolitust. Koolitus maksis 2000 EEK, kuid Martin pakkus varjatult võimalust saada tunnistus ilma koolitust läbimata 4000 EEK eest. Vastav tunnistus oli ARK-s eksamitele pääsemise ning juhiloa saamise eelduseks.

Martin tegi nelja silma all vastava ettepaneku ka Tiinale, kes maksiski 4000 EEK-i ja sai selle eest ilma koolitust läbimata tunnistuse. Tiina esitas saadud tunnistuse ARK-ile, pääses eksamitele ja läbis need edukalt ning talle väljastati mootorsõiduki juhiluba.

Vaatamata sellele, et ta oli kogemusteta juht, harrastas Tiina kiiret sõidustiili. Tema kodu lähedal oli metsatukk, millest viis läbi vähekasutatav sõidutee. Nähtavuse piiratuse ja tee kitsuse tõttu oli seal kiirusepiirang 50 km/h. Ühel talveõhtul, kui Tiina sõitis läbi metsatuka, ei pidanud ta kinni sõidukiiruse piirangust ja sõitis üle 80 km/h. Sõidutee kurvis kaotas ta kontrolli sõiduki üle ja sõitis seetõttu otsa teepeenral kõndinud jalakäija Toivole. Otsasõidu tagajärjel rullus Toivo üle sõiduki kapoti ja jäi sõiduteele lamama. Tiina peatas sõiduki ning läks Toivo juurde. Ta nägi, et jalakäija ei liiguta end, kuid kuulis ta hingamist. Teda valdas aga kartus karistuse ees ja ta sõitis sündmuskohalt minema. Tiina ei teatanud juhtunust kellelegi. Toivo leiti umbes 1 tund peale juhtunut juhuslikult sinna kanti sattunud jalakäija Sirje poolt, kes kutsus kiirabi. Tänu kiirabiarstide kiirele tegutsemisele õnnestus eluohtlikult vigastatud Toivo elu päästa.

Andke karistusõiguslik hinnang:

- 1) Martini poolt raha eest tunnistuse väljastamisele
- 2) Tiina poolt Martinile raha maksmisele
- 3) Tiina poolt tunnistuse esitamisele ARK-le
- 4) Tiina poolt Toivole otsasõidule ja sündmuskohalt lahkumisele

LAHENDUS

1. Martini poolt raha eest tunnistuse väljastamine (2 punkti)

1.1. Martin võis toime panna KarS §-s 294 sätestatud kuriteo (altkäemaksu võtmine)

A. Süüteoüksus

Altkäemaksu võtmine on võimalik ametiisiku kui erisubjekti poolt.

1) enne 15.03.2007 nõudis § 288 otseselt, et isikul oleks ametiseisund riigi või kohaliku omavalitsuse asutuses või organis või avalik-õiguslikus või eraõiguslikus juriidilises isikus. FIE ise ei ole juriidiline isik, samuti pole tal ametiseisundit üheski teises juriidilises isikus. See, et tal oli riigi poolt väljastatud koolitusluba, ei tee teda veel riigiametnikus.

2) 15.03.2007 jõustunud § 288 lg 2 mainib ka füüsilist isikut: „isik, kes [...] tegutseb teise füüsilise isiku nimel, kui tal on käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud pädevus ja ülesanded ning tegu on toime pandud vastava [...] füüsilise isiku majandustegevuse käigus“. Siinkohal on sellega silmas peetud aga olukorda, kus FIE-le kuulub mingi ettevõtte, nt kauplus või tehas, ja selle ettevõtte juht võtab pistist, kahjustades nii omaniku ehk FIE huvisid. Samas ei võimalda see sätte ametiisikuks lugeda seda FIE-t ennast. Nii on seda selgitatud ka eelnõu seletuskirjas (<http://web.riigikogu.ee/ems/saros-bin/mgetdoc?itemid=061590005&login=proov&password=&system=ems&server=ragne11>)

Järeldus: Kuna Martin ei ole ametiisik, on vastutus KarS § 294 järgi välistatud

1.2. Martin võis toime panna KarS §-s 344 kirjeldatud teo (dokumendi võltsimise)

A. Süüteoüksus

Intellektuaalne võltsimine tähendab dokumendi koostajana näidatud ja koostamiseks õigustatud isiku poolt selliste andmete kandmist dokumenti, mis ei ole sisult õiged.

Kuna Martin andis Tiina nimele välja tunnistuse, millega kinnitas, et Tiina on koolituse läbinud ja omandanud vastavad oskused, siis on Martin toime pannud §-s 344 kirjeldatud teo intellektuaalse võltsimise vormis.

B/C. Õigusvastasus/Süü

Õigusvastasust ega süüd välistavaid asjaolusid kaasuse tekstist ei nähtu.

Järeldus: Martin vastutab KarS § 344 lg-s 1 sätestatud süüteo eest

2. Tiina poolt Martinile raha maksmine (2 punkti)

2.1. Tiina võis toime panna KarS §-s 298 sätestatud süüteo (altkäemaksu andmine)

A. Süüteoosseis

Altkäemaksu andmine on ametiisikule või kolmandale isikule vara või muu soodustuse lubamine või andmine. Kuna Martin ei ole ametiisik, ei ole süüteoosseis täidetud.

Järeldus: Kuna Martin ei ole ametiisik, on Tiina vastutus KarS § 298 järgi välistatud

2.2. Tiina võis toime panna KarS § 344 - § 22 lg 3 kirjeldatud teo (dokumendi võltsimisele kaasaaitamine)

A. Süüteoosseis

Tiina andis Martinile raha tunnistuse saamise eest, teades, et tunnistus ei kajasta tegelikke asjaolusid. Raha andis ta Martinile pärast selle poolt tehtud pakkumist. Seega ei ole Tiina võltsitud dokumendi valmistamisele kihutaja, küll aga kaasaaitaja vaimse kaasabi näol, mis seisnes Martini tahte tugevdamises võltsimine toime panna. Ilma Tiina teota ei oleks Martin võltsimist toime pannud. Nt Riigikohus leidis, et isiku soovitus teisele pöörduda teatud ametniku poole, kes raha eest probleemi lahendab, on vaimne kaasabi altkäemaksu andmisele (RKL 3-1-1-10-09).

B/C. Õigusvastasus/Süü

Õigusvastasust ega süüd välistavaid asjaolusid kaasuse tekstist ei nähtu.

Järeldus: Tiina vastutab KarS § 344 lg 1 - § 22 lg 3 sätestatud kuriteo eest

3. Tiina poolt tunnistuse esitamine ARK-le (2 punkti)

3.1. Tiina võis toime panna KarS § 345 ja § 280 sätestatud süüteod (võltsitud dokumendi kasutamine ja valeandmete esitamine)

A. Süüteoosseis

Tiina esitas Martinilt saadud tunnistuse ARK-le, st kasutas võltsitud dokumenti. Ta teadis, et tunnistus on võltsitud.

Tiina esitas ARK-le kui ametiasutusele valeandmeid selle kohta, et ta on kooolituse läbinud ning see oli toime pandud juhiloa kui ametliku dokumendi saamiseks. Seega on täidetud ka KarS § 280 lg 1 tunnused. Kuivõrd aga kaitstav õigushüve on antud juhul KarS § 345 ja 280 sama – dokumendi usaldusväärsus (KarS § 280 puhul kitsamalt ametiasutusele esitatud dokumendi usaldusväärsus), siis neeldub KarS §-le 280 vastav tegu KarS §-s 345.

B/C. Õigusvastasus/Süü

Õigusvastasust ega süüd välistavaid asjaolusid kaasuse tekstist ei nähtu.

Järeldus: Tiina vastutab KarS § 345 lg-s 1 sätestatud kuriteo eest

4. Tiina poolt Toivole otsasõit ja sündmuskohalt lahkumine (4 punkti)

4.1. Tiina võis toime panna KarS § 422 lg 1 sätestatud süüteo

A. Süüteoüksus

Tiina rikkus liiklusseaduse sätteid ning põhjustas otsasõidu jalakäijale, kellele tekitati raske tervisekahjustus, eluohtlik vigastus (KarS § 422 lg 1). Tiina rikkus tahtlikult (teadlikult) liikluseeskirju, põhjustas Toivole otsasõidu, millega kaasnes ettevaatamatusest raske tervisekahjustus.

B/C. Õigusvastasus/Süü

Õigusvastasust ega süüd välistavaid asjaolusid kaasuse tekstist ei nähtu.

Järeldus: Tiina tegu vastab KarS § 422 lg 1 tunnustele

4.2. Tiina võis toime panna KarS § 113 (114 p 6) - § 25 lg 1 sätestatud süüteo (tapmise katse teise süüteo varjamise eesmärgil)

A. Süüteoüksus

Tiina, olles põhjustanud liiklusõnnetuse, oleks pidanud kutsuma kiirabi, kuid ta ei teinud seda, vaatamata sellele, et sai aru Toivo tervisliku seisundi tõsidusest ja sellest, et kannatanu seisund ei võimalda ennast ise abistada ning kõrvalise abi saabumine on üksnes juhuslik. Tiina lahkus sündmuskohalt kartuses karistuse eest, mistõttu tuleb hinnata, kas tegemist ei ole tegevusetusega toimepandud tapmiskatsega teise süüteo varjamise eesmärgil.

Tapmiskatse tegevusetusega on mitteehtne tegevusetusdelikt, kuivõrd tapmist saab toime panna nii tegevuse kui ka tegevusetusega. Mitteehtsa tegevusetusdelikti süüteoüksuse tunnusena on subjekt – garant. Tiina oli antud olukorras garant, kuna tema õigusvastane tegu põhjustas Toivo suhtes ohtliku olukorra (nn ingerents –RKL 3-1-1-13-07). Seetõttu tekkis tal kohustus Toivot aidata, st õiguslik kohustus ära hoida tagajärje saabumine (KarS § 13 lg 1).

Tapmiskatse on realiseeritud, kui tegu või tegevusetus oleks võinud põhjustada inimese surma. Käesolevas kaasuses tuleb hinnata põhjuslikku seost Tiina poolt Toivo maha lamama jätmise, st tegevusetuse ja Toivo võimaliku surma saabumise vahel. Tiina jättis eluohtlikult vigastatud Toivo lamama sõiduteele kõrvalises kohas talvisel ajal. Ilma juhusliku abi saabumata oleks suure tõenäosusega saanud Toivo surm (kaasuse tekstis on öeldud, et üksnes tänu kiirabiarstide kiirele tegutsemisele õnnestus Toivo elu päästa). Seega on objektiivselt tegemist lõpuleviidud katsega.

Tapmiskatset on võimalik toime panna kaudse tahtlusega (RKL 3-1-1-128-06). Seega tuleb hinnata, kas konkreetse teo puhul isik pidas võimalikuks surma saabumist või mitte. Riigikohtu praktikas on tõdetud järgmist: ”Süüdlaste ükskõikne suhtumine oma tegevuse tagajärgedesse, mida lisaks iseloomustab abitu kannatanu jätmine hilis-sügisel ajal kõrvalisse kohta, ei ole kummutatav süüdlaste väidetega, et kannatanu oli surma eel suutnud

mingil määral oma asukohta muuta või et süüdlased kannatanut maha jättes andsid talle tulevikku ulatuvaid korraldusi. Tagajärgedesse ükskõikne suhtumine kinnitab vaid tapmise toimepanekut kaudse tahtluse vormis” (RKL 3-1-1-116-98). Seega ka antud kaasuse korral on võimalik öelda, et raske tervisekahjustuse saanud ja teadvuseta isiku mahajätmine kõrvalisse kohta talvisel ajal kujutab endast kaudse tahtlusega tapmise katset.

Tapmiskatse puhul tekib küsimus, kas tegu vastab tapmise katsele teise kuriteo varjamise eesmärgil. Tiina eesmärk sündmuskohalt lahkudes oli vältida tema kui otsasõitja tuvastamist ja nii pääseda karistusest. Selline tegevus oleks võinud viia jalakäija surmani, mida Tiina mõõnis. Seega on üks lahendus öelda, et Tiinal oli nõ topelthahtlus – kavatsetus kuriteo varjamise suhtes ja kaudne tahtlus tapmise suhtes. Samas ei ole Eesti karistusõiguses veel üheselt seisukohta võetud, kas KarS § 114 p 6 puhul peab kavatsetus hõlmama ka surma põhjustamist või piisab sellest, et tegu käivitav motiiv on süüteo varjamine, samas kui surma kui tagajärje suhtes piisab kaudsest tahtlusest. Seetõttu on teiseks võimalikuks lahenduseks tegu kvalifitseerida nõ tavalise tapmise katsena (§ 25 lg 1 - § 113).

B/C. Õigusvastasus/Süü

Õigusvastasust ega süüd välistavaid asjaolusid kaasuse tekstist ei nähtu.

Järeldus: Tiina vastutab kas KarS § 113 (§ 114 p 6) - § 25 lg 1 alusel

Eraldi küsimuse on veel see, kas KarS § 422 lg 1 ja KarS § 113 (§ 114 p 6) - § 25 lg 1 on reaalkonkurentsis või neeldub õnnetuse põhjustamise koosseis tapmise koosseisus. Konsumeerimine on olukord, kus koos raskema põhidelikuga on toime pandud mittekarakteristatav eel- või järeltegu. Seejuures on oluline, et süüdimõistmine põhiteos ammendab kaasnevate tegude ebaõiguse. Põhidelikult neelab eel- või järeldelikt üksnes siis, kui neis avaldub väiksem ebaõigus kui põhidelikulis. Sellisel juhul loetakse eel- või järeldelikt taunitavus põhidelikuga kaetuks ning isikut karistatakse üksnes põhidelikulis eest. Eel- või järeldeliktiga kaasneva ebaõiguse suuruse kindlaksmääramiseks tuleb arvesse võtta kõiki faktilisi asjaolusid ning mitte taandada eel- või järeltegu ja põhiteoga kaasneva ebaõiguse väljaselgitamist üksnes nimetatud tegude eest ette nähtud karistuste võrdlemisele. Selle küsimuse lahendamise on iga konkreetse kriminaalasja faktilistest asjaoludest sõltuv (RKL 3-1-1-92-07). Järelikult võib lugeda õigeks mõlemad vastusevariandid.

4.3. Tiina võis toime panna KarS § 123 sätestatud kuriteo (ohtu asetamine)

A. Süüteo koosseis

KarS § 123 näeb ette vastutuse teise inimese eluohtlikku või tema tervist raskelt kahjustada võivasse olukorda asetamise ja jätmise eest. Esmapilgul vastab Tiina tegevus ka selle kuriteo objektiivsetele tunnustele – Tiina tegevuse tagajärjel asetati Toivo eluohtlikku olukorda ning sündmuskohalt lahkumisega ka jäeti sellesse. Lisaks tuleb tähele panna, et ka ohtu jätmise eeldab sisuliselt garandiseisundit – see tuleneb teise isiku õigusvastasest ohtu asetamisest.

Ohtu asetamine ning tegevusetusega tapmise katse ei pruugi seetõttu ainult objektiivsete tunnuste poolest olla eristatavad ning hinnata tuleb subjektiivset koosseisu. Tapmise katsega on tegemist siis, kui isik, jättes enda poolt eluohtlikku olukorda asetatud isiku abita, vähemalt mõõnab selle tulemusena ohu realiseerumist, st isiku surma. Kui aga võimaliku tagajärje

suhtes saab rääkida üksnes ettevaatamatusest, siis on tegemist ohtu asetamisega KarS § 123 mõttes. Nende kahe kuriteo erisused ilmnevad selgemalt siis, kui juurde mõelda, et oht realiseerub ja isik sureb. Esimesel juhul (kaudne tahtlus) vastutab isik tegevusetusega tapmise eest, teisel juhul (ettevaatamatus) üksnes surma ettevaatamatu põhjustamise eest (KarS § 117).

KarS § 123 näol on seega sisuliselt tegemist nõ ettevaatamatu kuriteo katse kriminaliseerimisega *sui generis*. Seetõttu on selle kohaldamisala ka väga piiratud, või õigemini piiratuks muutus ta siis, kui Riigikohus aktsepteeris kaudse tahtlusega tapmise katse võimalikkust. Kui Riigikohus oleks jätkuvalt otsest tahtlust nõudnud (nagu KrK ajal), siis oleks ka KarS § 123 kohaldamisala suurem.

Järeldus: Tiina tegu ei vasta KarS § 123 tunnustele

4.4. Tiina võis toime panna KarS § 124 sätestatud kuriteo (abita jätmine)

A. Süüteokoosseis

KarS § 124 näeb ette vastutuse ka teadvalt eluohtlikus seisundis olevale inimesele abi andmata jätmise eest õnnetuse korral. Tiina tegevus vastab esmapilgul ka selle kuriteo koosseisule – ta jättis abi kutsumata liiklusõnnetuse tulemusena eluohtlikus seisundis Toivole.

Siiski ei ole KarS § 124 antud juhul kohaldatav, kuna selle näol on tegemist nõ igapäevaelikuga, mis ei saa kohaldada garandile, st isikule, kes on eluohtliku seisundi või olukorra põhjustanud.

Järeldus: Tiina tegu ei vasta KarS § 124 tunnustele